

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl



Roger Scruton

Groene filosofie. Verstandig nadenken over onze planeet

Nieuw Amsterdam | 2012 | 320 pp. | € 24,95 | ISBN 9789046811238

Home, green home

door *Henri Bontenbal*

De auteur is beleidsmedewerker milieu en duurzaamheid van de CDA-Tweede Kamerfractie.

‘Vote blue, go green’ was de slogan waarmee David Cameron in 2006 als partijleider zijn Conservative Party opnieuw op de kaart zette. Groen en conservatief zijn geen tegenstellingen, maar horen bij elkaar, vond Cameron. De vrijheidsfakkel in rood, wit en blauw in het logo van de partij maakte plaats voor een eikenboom met groen gebladerte en een blauwe stam en symboliseerde daarmee degelijkheid, traditie, milieuvriendelijkheid en ‘Britishness’.

Het groen-blauwe programma raakte na zijn aantreden als minister-president enigszins op de achtergrond, maar de mogelijkheid van een aansprekend groen conservatisme werd door Cameron voor het eerst op de politieke kaart gezet. Al eerder hadden conservatieve denkers zich met het onderwerp beziggehouden. In 1993 verscheen het boek

Beyond the New Right. Markets, government and the common environment, waarin de filosoof John Gray een hoofdstuk wijdt aan ‘an agenda for Green conservatism’. In ons land verscheen recent de bundel *Conservatieve vooruitgang*, met daarin een essay over Otto Friedrich Bollnow. Bollnow maakt de zorg voor het thuis, de omgeving daarvan en het gezin als de plek waar mensen zich geborgen weten, tot centrale gedachte van zijn denken.

Hoewel hij nergens aan Bollnow refereert, maakt ook Roger Scruton in zijn jongste boek *Green philosophy*, in Nederland vertaald als *Groene filosofie*, dit heimatgevoel tot het centrale idee van een groen conservatisme. In dit boek gaat Scruton op zoek naar een nieuwe benadering van de milieuproblematiek die in lijn is met de filosofie van het conservatisme.

* * *

Scruton richt zich in de eerste plaats op benaderingen die tekortschieten. Linkse milieuactivisten richten traditiegetrouw hun pijlen op de vrijemarkteconomie en de grote bedrijven die daarin hun gang kunnen gaan.

Zij verwachten het heil van een overheid die met een overkoepelende visie de samenleving de goede koers wijst.

Deze pogingen zijn gedoemd te mislukken, meent Scruton. In plaats van een *big government* stelt het conservatisme de *big society* centraal. De overheid moet terughoudend zijn in het confisceren van datgene wat aan de samenleving toebehoort. Geen politieke programma's voor sociale transformatie, maar een overheid die zich een agendavrije afweging van tegenstrijdige belangen ten doel stelt, zodat burgers in gemeenschappen in vrede kunnen samenleven. Wil een samenleving niet tot ontbinding overgaan, dan moet zij het sociaal, moreel en cultureel kapitaal dat zij van voorgaande generaties heeft ontvangen, koesteren als een goed rentmeester en dit kapitaal weer doorgeven aan volgende generaties. Scruton voegt daaraan toe dat dit evenzeer geldt voor het ecologisch kapitaal. Het is opmerkelijk dat vanuit het conservatisme zelden aandacht is voor milieubehoud ('conservare' betekent 'bewaren'). Behoort het rentmeesterschap niet tot de kern van het conservatieve denken? zo vraagt Scruton zich af.

Scruton is kritisch op klimaatalarmisten en vijf-voor-twaalfprophetieën, maar geeft aan geen expert te zijn op het gebied van klimaatverandering. Klimaatwetenschappers stellen dat de aarde opwarmt en dat de mens daar door de verbranding van fossiele brandstoffen een aandeel in heeft. De kernvraag is: stel dat dit het geval is, hoe moeten we daarop reageren? In ieder geval niet door deze problemen uit de sfeer van overgeërfde emoties, nationale soevereiniteit, vrijhandel en maatschappelijk initiatief te halen, zo stelt Scruton. Want leg de milieuproblemen in handen van de overheidsbureaucraten en de middelen zijn erger dan de kwaal. Wie de geschiedenis kent van

de ecologische rampen onder centralistisch bewind zoals in de Sovjet-Unie en China, zou dit moeten weten.

Overheden hebben de neiging alle risico's die eigen zijn aan het normale leven op een paternalistische wijze over te nemen van de burger, die echter goed in staat is deze risico's in te schatten en af te wegen tegen andere risico's. Denkend vanuit het voorzorgsprincipe isoleren overheden risico's van andere risico's en proberen dit geïsoleerde risico te minimaliseren. Het gevolg is dat risico's niet integraal worden afgewogen en dat de bijeffecten schadelijker zijn dan het probleem dat is opgelost.

Scruton geeft het volgende voorbeeld. Een Europese richtlijn schrijft voor dat in elk slachthuis een gekwalificeerde veearts aanwezig moet zijn om te voorkomen dat vlees van zieke beesten in de voedselketen terecht komt. Vooral de kleinere slachthuizen in Groot-Brittannië konden deze veearts niet betalen, met als gevolg dat de beesten over lange afstanden moesten worden vervoerd naar legale slachthuizen. Toen in 2001 mond-en-klauwzeer uitbrak, werd deze ziekte snel over het land getransporteerd en moesten uiteindelijk zeven miljoen dieren worden afgemaakt.

* * *

Een grote overheid helpt dus niet bij het oplossen van het milieuprobleem. Is de markt hiertoe in staat? Daar lijkt het in eerste instantie niet op, want veel milieuproblemen zijn een gevolg van marktfalen. Toch is marktwerking niet het probleem, maar juist een deel van het antwoord, vindt Scruton. Markten verdelen de kosten over degenen die ze veroorzaken, belonen degenen die een positieve bijdrage leveren en maken al deze transacties transparant; iets wat een overheid zelden doet. Veel milieuproblemen kunnen efficiënt worden opgelost als eigendomsrech-

ten van *common goods* aan burgers, bedrijven of maatschappelijke verbanden worden toegekend. Geef een groep vissers de rechten voor het bevissen van een stuk van de zee en zij zullen zorgdragen voor de visstand en rechten onderling verhandelen.

Maar ook markten kennen een tekort, erkent Scruton. Bedrijven veroorzaken maatschappelijke kosten die op de samenleving als geheel of op toekomstige generaties worden afgewenteld. Deze externaliteiten zijn de oorzaak van de *tragedy of the commons*: gemeenschappelijke goederen zoals schone lucht, schoon water en biodiversiteit worden aangetast zonder dat de schade daarvan op de veroorzakers wordt verhaald. De markt kan daarom alleen functioneren in de context van andere instituties, zoals het recht, en regulering vanuit de overheid, stelt Scruton. Regulering moet ervoor zorgen dat transactiekosten alsnog terechtkomen bij degenen die ze veroorzaken.

Maar ook ondanks deze instituties en regulering kunnen markten uiteindelijk het probleem van burgers en bedrijven die kosten van vervuiling externaliseren, niet oplossen. Milieuproblemen zijn uiteindelijk geen economische maar morele problemen. Maar welke motieven kunnen we aanspreken en vanuit welke ethiek, vraagt Scruton zich af?

De *homo economicus* is een eendimensionale conceptie van de menselijke persoon waarin de waarden van waaruit de mens leeft, geen plek hebben. Maar de mens is meer dan een *homo economicus*, en in het domein van de waarden moet het motief voor een milieuvriendelijke levensstijl gevonden worden. Scruton beschouwt *oikophilia* – liefde voor de woonplaats, de plek waar de mens zich thuis voelt, zijn omgeving – als het motief dat in staat is deze rol te vervullen. Het ‘thuis’ is

niet zomaar elke plek, maar de plaats waar je dierbaren zijn, de plaats die je deelt en verdedigt. Onderdeel van deze oikophilia is de verering van ons voorgeslacht. Edmund Burke beschouwde de samenleving als een verbond tussen de doden, de levenden en de nog ongeborenen. Zorg voor de toekomst en degenen die na ons komen volgen niet uit een kosten-batenanalyse, maar uit dankbaarheid en verantwoordelijkheid jegens ons voorgeslacht. Het ontvangene moet gekoesterd en doorgegeven worden aan het nageslacht.

Oikophilia zorgt ervoor dat burgers in touw komen voor het behoud van hun woonplaats en zich verenigen in maatschappelijke initiatieven. Het nimbysyndroom (*not in my backyard*) waardeert Scruton daarom positief: burgers bekommeren zich om hun leefomgeving en weigeren zich neer te leggen bij degeneratie daarvan door overheidsingrijpen. In positieve zin is oikophilia zichtbaar in de *transition towns*, lokale voedsel- en energie-initiatieven. Goed rentmeesterschap begint thuis en kan niet door internationale klimaatafspraken worden gegarandeerd. Het enige antwoord op de dreiging van klimaatverandering is in de ogen van Scruton de zorg voor de eigen leefomgeving, onderzoek en ontwikkeling van betaalbare en hernieuwbare energie, en het wereldwijd beschikbaar maken van deze technieken. Een andere oplossing is er niet.

* * *

Scruton schrijft polemisch en laat soms te weinig ruimte voor de nuance, maar de welwillende lezer zal merken dat hij met dit boek een belangrijke bijdrage levert aan het uitwerken van een groen conservatisme. Het aantrekkelijke van zijn positie is dat hij de oplossing niet zoekt bij de overheid of de markt, maar de samenleving centraal stelt. Duur-

